Redaktør: Terje Knudsen Redaksjon: Karin E. Arnesen og Tor Kubberud

Historiebrev

No.2/2026 Enerhaugen, Grønland og Tøyen historielag April 2026

Innhold i dette Historiebrevet

- *Holtangården og Grønlandsleiret 25 – Litt historikk – Del 3 av 3 .*
- *«Den tolererede prostitution». I 1900-tallets Kristiania var prostitusjon akseptert og regulert av politi og helsevesen i over 40 år.*
- *Andreas Nordbø—Håndverker – oppfinner - produsent*
- *Terjes tips: Beate Muri: «Wilses Kristiania. Arbeidsliv 1900-1925..»*
- *Fotografen Anders Beer Wilse.*

Hva skjer i historielaget framover?

19/5 "Havna og søndre del av middelalderbyen Oslo" og om boka "Det gamle Oslo 1000-1624". Egil Lindhart Bauer, arkeolog og forsker i NIKU, forteller .

09/6 Kjenn din by: Enerhaugen, Grønland og Tøyen kl. 18.00 https://www.oslomuseum.no/hva-skjer/kjenn-din-by-enerhaugen-gronland-toyen/. Samarbeide med Oslo Museum og vår Bernt Bølviken er guide.

16/6 "Kunst og kultur langs Akerselva fra Ankerbrua til Vaterland - eller Munch". Medlem Martin Blindheim tar oss med. Det er mye kunst på denne strekningen. Turen stopper ved kulverten, men orker du mer fortsetter Martin til Munchmuseet.

Du sikkert fått med deg at det på Enerhaugen har skjedd mye spennende gjennom tidende. Blant annet at thranitter bevegelsen på midten av 1800-tallet inviterte til folkemøte og dannelsen av en arbeiderforening. Møtet ble kuppet av en prest og i stedet ble det dannet en kristelig arbeiderforening. Året etter sto foreningens samfunnshus ferdig for 175 år siden i år. Generalsekretær for Oslo Byes Vel, Ole Rikard Høisæther, sørget for skiltet og generalsekretær i Kirkens Bymisjon, Adelheid Firing Hvambsal, sørget for avdukingen i Smedgata 34. Mer om dette og påfølgende medlemsmøte med foredrag kan du lese lenger bak i nyhetsbrevet.

Stor festivitas ved avduking av Blått skilt for Engehaugens Samfund

Foto: Rita Lock Nielsen og Arne Danielsen.

Livet i Holtangården, næringsliv og hemmelige tjenester. – Del 3 av 3

Vi har fortalt litt om forhistorien til eiendommen i Grønlandsleiret 25 og mannen, Øivind Holtan, som gården fikk navn etter. Hvordan gården ble solgt inn som forretningsgård og privatboliger, og litt om hvem som fikk plass der. Likedan om arkitekten og hvordan funkis-gården ble bredt omtalt i ulike media. Hva som skjedde under krigen 1940-45 og en brann i 1950 finnes det også omtale og bilder fra.

Men hvem var det som bebodde bygget fra starten av i 1932? Her er noen eksempler.: I det nyoppførte huset var Ola Østbye gårdsbestyrer. Han var født i Eidsbygda i Romsdal, midt i 40-årene, gift og hadde flyttet inn rett før jul samme år som bygget sto ferdig. Året før bodde han i New York. Han bor på ett rom, i rom 316 i 3. et. og har «gratis leie – kombinert kontor og beboelse».

I desember 1932 begynner det å fylles opp. Myndighetene fulgte godt med og en av personlistene har gått litt frem og tilbake. Det gjelder et ungt ektepar, Storm Emanuel Johansen og frue Erna født Upsvall. De skriver at han flyttet inn 1/12 og hun først 3/12 – og hvorfor? Her understrekes det at de først gifter seg den 3/12 og at hun den 1/12 bodde hos sine foreldre i Harbitz allé. Her gikk alt sømmelig for seg. Leiligheten/rommet de leide var på 33 kvm, 1 rom og 1 hall (trolig menes det entré), og husleien var på kr 65,- pr. mnd.

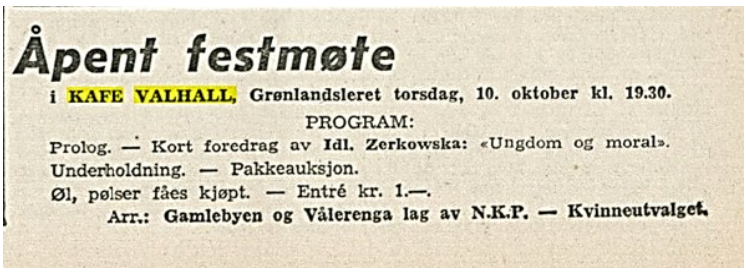

Åpent festmøte

i KAFE VALHALL, Grønlandsleret torsdag, 10. oktober kl. 19.30.

PROGRAM:

Prolog. — Kort foredrag av Idl. Zerkowska: «Ungdom og moral».
Underholdning. — Pakkeauksjon.
Øl, pølser fåes kjøpt. — Entré kr. 1.—.
Arr.: Gamlebyen og Vålerenga lag av N.K.P. — Kvinneutvalget.

Friheten 8/10 1946

Da bygget er fotografert i 1932 ser vi at det i 2 et. er en kafé med navn Yo-Yo. Et par år senere finner vi i folketellingen at bestyrerinnen der, Emma Josefine Jensen, er «lovlig fraskilt» og ca. 50 år. Under tiden kommer og går forretningsdrivende og private. Kafé Yo-Yo etterfølges av Kafé Valhall. Ser vi på huslistene i kommunetellingen fra 1954 holder kafe Vahall til både i 2. og 3. et. Vårt medlem, 92 år gamle Ivar Nygaard, husker stedet godt. «Her pleide jeg å spise lunsj utallige ganger da jeg jobbet i Grønlandsleiret 39 på 60-70 tallet». Hans kone forteller at stiftelsesmøte i 1945 for det som etter hvert ble Østkantlaget av NKU/Norges kommunistiske ungdomsforbund ble holdt i kafeen. Vi har sakset litt fra arkivet, se annonsen under. Kommunistlagene fra Gamlebyen, Vålerenga og Kampen ser også ut til å ha brukt kafeen som møteplass i perioden 1945-47. Innehaver av kafeen het Einar Helland og fylte 60 år i 1963 da han var visepresident i Norsk Kafeforbund. Ivar Nygaard husker han.

Men utrolig nok dukker også en av mine «helter» opp i denne gården. Det er Harald Bardahl, mannen som i 1983 får plantet den såkalte Kongeeika ved Akerselva mellom Hausmanns bru og Nybrua. I juli 1955 flytter han inn i Holtangården til ett rom i 7. et. og bor der til han dør i desember 1984.

Foto: Sverre Heiberg. Eier: Oslo Museum

På neste side er kopi av folketellingen fra 1954. Her får vi også et godt inntrykk av hvor stor andel av leietakerne som var forretningsdrivende og som bebodde 1. til 4. et. Fra 5. til 7. et. ser det ut til å være vesentlig private boliger. Se bildet under/neste side for bedrifter. Vi finner igjen bedrifter som Øivind Holtan (selvsagt), Chr. Ottesens Bilradiofabrikk, Luma Norsk Glødelampefabrik A/S (Også kjent som Norma), Skipsvedlikehold A/S og P. Bostrøm skofabrikk. Alle disse er omtalt i boken vi nettopp har utgitt om industribedrifter i vårt område gjennom 200 år, «Bedrifter som var med og bygde Oslo».

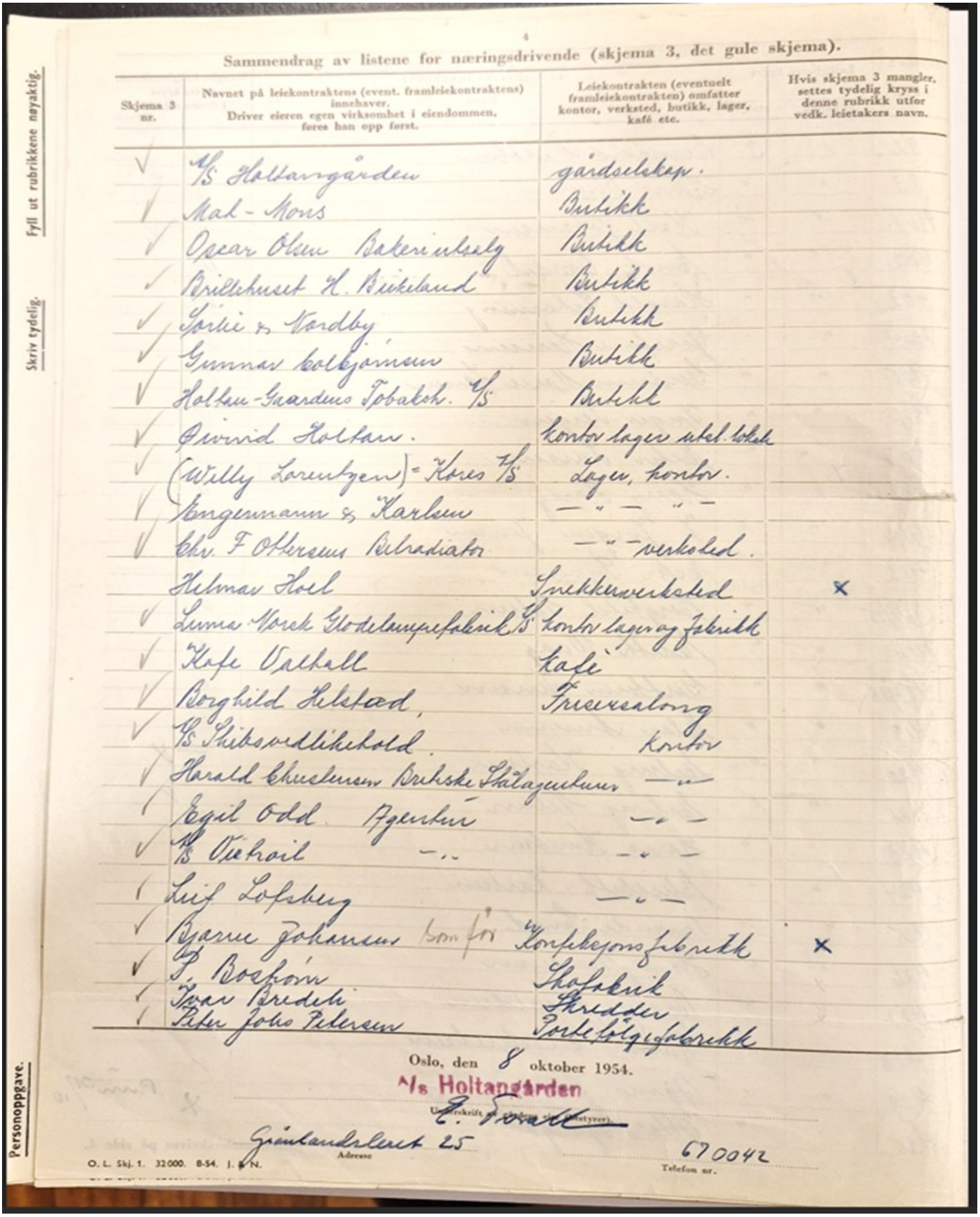

4

Sammendrag av listene for næringsdrivende (skjema 3, det gule skjema).

Skjema 3 nr.	Navnet på leiekontraktens (event. framleiekontraktens) innehaver. Driver eieren egen virksomhet i eiendommen, føres han opp først.	Leiekontrakten (eventuelt framleiekontrakten) omfatter kontor, verksted, butikk, lager, kafé etc.	Hvis skjema 3 mangler, settes tydelig kryss i denne rubrikk utfor vedk. leietakers navn.
✓	A/S Holtangården	gårdselskap.	
✓	Mat-Mons	Butikk	
✓	Oscar Olsen Bakeriutsalg	Butikk	
✓	Brillehuset H. Birkeland	Butikk	
✓	Jørgen og Nordby	Butikk	
✓	Gunnar Kolbjørnsen	Butikk	
✓	Holtan-Gaardens Tobaksh. A/S	Butikk	
✓	Øivind Holtan.	kontor lager utel. lokal	
✓	(Willy Lorentzen) = Kores A/S	Lager, kontor.	
✓	Engemann og Karlsen	— " — " —	
✓	Chr. F. Ottesens Radiator	— " — verksted.	
	Helmer Hoel	Snekkerverksted	×
✓	Luma Norck Glødelampefabrik A/S	kontor lager og fabrikk	
✓	Kafe Valhall	kafé	
✓	Borghild Ellestad,	Frisørsalong	
✓	A/S Skibsverdilikehold.	kontor	
✓	Harald Knudsen Bruhske Skilagerkunst	— "	
✓	Egil Odd Ågerkur	— " —	
✓	A/S Øiekrail — "	— " —	
✓	Leif Løfsberg	— " —	
✓	Bjarne Johansen bom fri	Konfeksjonsfabrikk	×
✓	P. Bockjørn	Skofabrikk	
✓	Ivar Bredeli	Skredder	
✓	Peter John Pedersen	Forretningsfabrikk	

Oslo, den 8 oktober 1954.

A/s Holtangården

Underskrift av styrelsen (eventuelt styrer).

Grønlandsleret 25

Adresse

670042

Telefon nr.

O. L. Skj. 1. 32000. 8-54. J. & N.

Personoppgave. Skriv tydelig. Fyll ut rubrikkene nøyaktig.

Noen av de som bodde og/eller drev forretning i Holtangården. Kanskje du kjenner til noen?

Grønland T-bane stasjon 1982. Underjordisk handlegate åpent til kl. 22.30. Foto: Ukjent. Eier Arbeiderbladet/Arbark.

Nye tider, den kalde krigen og «Stay Behind»

I 1959 kjøper Jens Evensen Holtangården og året etter starter de Norges første supermarked for matvarer med ikke mindre enn 750 kvm gulvflate, og Oslofolk valfarter til Grønland. T-banestasjonen på Grønland står ferdig i 1966 og har en underjordisk handlegate. Men det mest spesielle var at butikkene skulle få være åpne til kl. 22.30. Og her etablerte både Jens Evensen og Karl P. Nordby seg. I 1986 kjøper Norges Gruppen merkevarebedriften Jens Evensen AS.

Fra 1948 var den kalde krigen i gang og klok av skade fra utbruddet av 2. verdenskrig og okkupasjonstiden var mange fra motstandsbevegelsen opptatt av at man ikke ble tatt på sengen igjen. Sentrale personer i næringslivet bygget opp et hemmelig nettverk som sener ble kjent som «Stay Behind». Organisasjonen ble underlagt Forsvarets etterretningstjeneste og fikk senere navnet «Okkupasjonsberedskap». Du kan lese mer om denne hemmelige organisasjonen på Wikipedia eller i SNL/Store norske leksikon. Det er en spennende historie som det i ettertid er skrevet mye om – og de hadde i mer enn 20 år store kontorarealer i Holtangården. Hovedkontoret flyttet dit i 1974 og ledelsen holdt til i 3. et. og deler av etasjen over. I nabohuset, Platous gate 14-16, var etterretningstjenestens hovedkvarter! Norsk Utenrikspolitisk institutt flyttet dessuten til Grønlandsleiret i 1989.

Initiativtakere til Stay Behind var Jens Chr. Hauge og etterretningssjef Vilhelm Evang. Nettverket ble offentlig kjent da man fant ulovlige våpenlagre bl.a. hos skipsreder Hans Otto Meyer i 1978. Stay Behind opererte i stor grad utenfor parlamentarisk kontroll i flere tiår. Det førte til en heftig politisk debatt da organisasjonen ble kjent. Det er skrevet et stort antall bøker om saken.

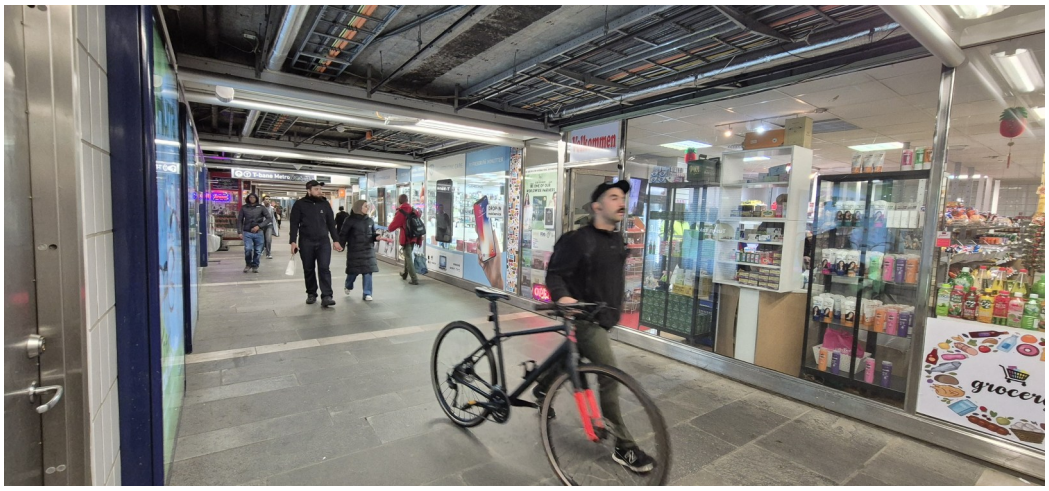

Dagens T-bane på Grønland. Foto: Terje Knudsen.

I dag virker det ikke som gården står for noe hemmelig, men vanlige butikker på gateplan, kontorer og leiligheter.

Oslo, 30. mars 2026, Karin Arnesen

«Den tolererede prostitution»

I 1900-tallets Kristiania var prostitusjon akseptert og regulert av politi og helsevesen i over 40 år.

Skrevet av Johanne Bergkvist historiker ved Oslo Byarkiv. Dagsavisen 04.02.2019.

Prostitusjon var forbudt ved lov, men den ble likevel regulert av myndighetene i årene fra 1840 til 1888.

De prostituerte i byen ble tvunget til ukentlige undersøkelser hos lege. Argumentet var at reguleringen skulle stoppe spredningen av kjønnssykdommer som syfilis, gonoré og sjanker. Ordningen fikk etter hvert sterk kritikk for sin nedverdigende behandling av de prostituerte kvinnene.

Marte Marie Syversen (1848-91) var en av virkelighetens Albertiner, her avfotografert av Kristiania--politiet til fortegnelsen over prostituerte i byen. Tilnavnet «Spraderen» kan hun ha fått grunnet bruk av flotte klær og sminke i de fattige bydelene. Bildet er håndkolorert av Tom Larsen, Ringerike slektshistorielag. Fangefoto/Norsk

I 1886 utga forfatter og kunstner Christian Krogh «Albertine», romanen om den unge sypiken som ble skjenket full og voldtatt av en politimann, noe som førte henne ut i prostitusjon. Boka ble raskt totalforbudt, men rakk likevel å sette myndighetenes unnfallenhet og dobbeltmoral på dagsorden. Året etter sjokkerte Krogh på nytt med maleriet Albertine i politilægens venteværelse, som viser en ille berørt Albertine i kø for tvungen undersøkelse på politikammeret. Stortinget vedtok en straffelov som forbød prostitusjon i 1842. Tidligere hadde både kjøp og salg av sex vært forbudt, men nå var det kun de prostituerte som skulle straffes. Argumentet var at mannen gjorde mindre skade om han kjøpte sex av en prostituert enn om han bedrev «Utugt» med en annen kvinne.

To år tidligere hadde bystyret i Kristiania, den 26. juni

Christian Krohgs maleri Albertine i politilegens venteværelse var sammen med romanen «Albertine» fra 1886 en brannfakkel i debatten om prostitusjon og nedverdigene behandling av kvinner. Foto: Jaques Lathion/Nasjonalmuseet

1840, bestemt at de ikke kunne få bukt med prostitusjonen, men at en regelmessig undersøkelse av «offentlige Fruentimmer» ville «indskrænke de skadelige Følger af et Onde, som ikke paa nogen Maade aldeles kan afværges».

Det ble ansatt to politileger som skulle føre tilsyn. Til fast tid to ganger i uka måtte «bordellpikene» møte til kontroll og de privatboende prostituerte en gang i uka. Visitasjonene foregikk tre steder: Møllergata 19, Pipervika politistasjon og Arbeidsanstalten Prinds

Christian Augusts Minde i Storgata 36. I samlet flokk ble kvinnene marsjert til Storgata, noe som ifølge politilegen vekket anstøt hos omgivelsene. For å dempe «skadevirkningen» ble kvinnene pålagt å kle seg i «en simpel, ikke i nogen Henseende fremtrædende Dragt uden Guldstads og uden at være sminket».

I 1872 ble Marte Marie satt på arbeidsanstalten Prinds Christian Augusts Minde i Storgata 36, Mangelsgården på folkemunne, slik som mange andre prostituerte kvinner som nektet å la seg undersøke. Arbeidsanstalten var ett av tre steder undersøkelsene ble utført. Foto fra 1890. Foto: Olaf Martin Peder væring/Oslo Museum.

Prostituerte kvinner måtte nå bo i bestemte områder og hus i byen. I Pipervikas Mellemgata, Bakkegata og Vinkelgata. I Vaterland Rødfyllgata, Rebslagergangen, Lille Vognmannsgate og Elvegata. I tillegg kunne de bo i Fjerdinsgate, nå Christian Kroghs gate, nord for Vaterland.

Rødfyllgata på Vaterland fotografert mellom 1863-1883.Rødfyllgata var en av gatene prostituerte var pålagt å bo.

Til bordellene var det knyttet skjenkebevilling. Prostitusjonen i Pipervika ble forklart med nærheten til forlystelsesområdet Kontraskjæret og militærgarnisonen. I 1850 var det 17 bordeller her, i 1865 hadde det sunket til ti og i 1879 var det bare åtte igjen.

I folketellinga fra 1865 bodde en av virkelighetens Albertiner i den beryktede Rødfylllgata 5. Marte Marie Syversdatter var «logerende sypige, ugift, 20 Aar, Fødested Hønefos, Skjøge».

I politikammerets fortegnelse over prostituerte finnes hun fra 20. juni 1866, og ble visitert 18. juli. Siden er hennes livsskjebne ført inn hver tredje eller fjerde dag.

Kallenavnet «Spraderen» fikk hun kanskje fordi prostituertes klær, fjær og sminke skilte seg fra de andre fattige i bydelene de bodde. De kommunale myndighetene krevde at hun bare spradet i avgrensete områder.

I 1866 holdt hun til i bordellet Napoleons slott i Vika og i 1870 i Repslagergangen 11 på Vaterland. Hun ble lagt inn på sykehus to-tre ganger i året. De som nektet visitasjon ble satt på Arbeidsanstalten. Marte kom hit i 1872, og flere ganger ble hun dømt til vann og brød eller Tukthuset i Storgata 40 for tyveri fra bordellkunder.

Christian Krogh var ikke alene om å kritisere ordningen som satte Kriminalloven til side, og som tillot prostitusjon samtidig som de prostituerte kvinnene ble tatt fra sin personlige frihet. Kravet om å gjøre slutt på politiets tvungne kontroller og innføre frivillige kontroller for kjønnssykdommer under Sunnhetskommisjonen vant gjennom. 15. februar 1888 var det offisielt slutt på den regulerte prostitusjonen.

Som for mange andre prostituerte fulgte fattigdom, sykdom og alkoholmisbruk Marte Marie. Morgenen 9. oktober 1891 ble hun funnet druknet i Akerselva under Schweigaards bru, 46 år gammel. Bare et par dager tidligere var hun løslatt fra distriktsfengselet.

Andreas Nordbø

Håndverker – oppfinner - produsent

Av: Kjell Veivåg, historiker og medlem av historielaget.

Nordbø Mekaniske Verksted var en de mange småbedriftene på Tøyen. Verkstedet holdt først til i Smedgata 37 og senere i Sexes gate 5. Her kunne man finne Andreas Nordbø, enten sittende ved tegnebrettet, eller i full gang med å produsere en maskin, dersom han da ikke holdt på å reparere utstyr for en kunde i området som stakk innom.

Det som var spesielt med Andreas Nordbø var at han kunne gjøre det meste. Han kunne ganske enkelt ta en ide og gjøre den om til en maskin eller et produkt. Andreas var født i 1897 i Evje kommune i Setesdalen.

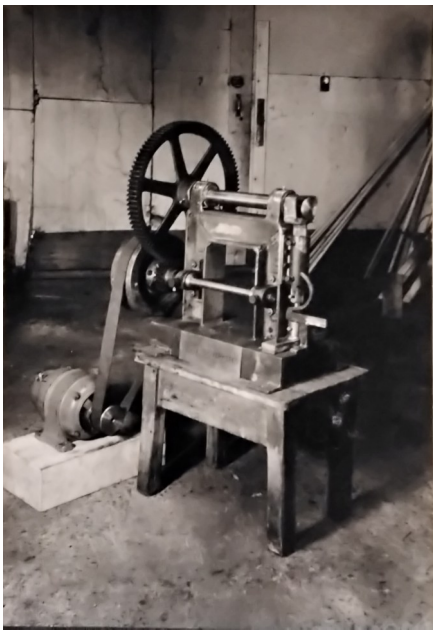

Maskinen som staset ut skobesparere. Fotograf ukjent.

Han kom til Oslo i 1923 der han fikk jobb på Fortuna Mek. Verksted i Tøyengata 26 som på den tiden var i gang med å produsere heiser.

Det begynte enkelt

Andreas ville gjerne begynne for seg selv. Han fant et lite lokale i Smedgata 37 og ved siden av å drive med reparasjoner startet han med produksjon av skobesparere. Markedet var stort, men det var mange konkurrenter og ikke så mye å tjene på salget av en enkelt skobesparer. Andreas skjønte at det ville være mest lønnsomt med en form for masseproduksjon. Han baserte seg på restmetal som han kunne få rimelig og konstruerte så en maskin som kunne stanse ut skobesparerne og sette i stifter som skulle være til å feste under skoen. Deretter puttet han alt inn i en trommel som ble fylt med sagmugg og neste morgen hadde han et antall blanke skobesparere som kunne selges. Slik kom han i gang. Da det ble økt etterspørsel etter sveiseutstyr, konstruerte og produserte han «Nor Sveisetransformator» som ble solgt i hele østlandsområdet. Han registrerte at mange arbeidet

Nor Sveisetransformator. Fotograf ukjent. Eier: Andreas Nordbø.

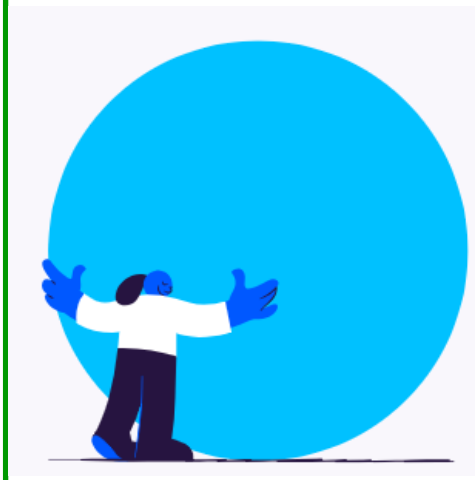

Tipper du—eller prøver du vinnersjansene i Lotto?

Medlemmene har genererte støtte for kr. 1462.-hittil i 2026! Gir du GRASROTANDELEN til historielaget blir det kanskje enda noen flere kroner på oss i år.

Husk at andelen gis av Norsk Tipping og trekkes aldri fra din gevinst!

Norsk Tipping

Konungariket Sverige

Patent Nr 125.900

Kungl. Patent- och registreringsverket

gör vetorligt: Med stöd av Kungl förordningen den 16 maj 1884 angående patent och under förbehåll av den i 188 samma förordning omförmälda klandertalt har ämbetsverket genom dagskriftsgande beslut den 30 juni 1949 meddelat patent

å Maskin för läsning av förbindelsejärn i av flera bräder sammansatta träluckor

för FABRIKÖREN ANDREAS NORDBØ.

Beskrivning över uppfinningen är bifogad detta patentbrev. Patentliden löper från den 30 mars 1948.

Stockholm den 30 augusti 1949.

F. Heijkenskjöld

Olle Hesselström

Patent fra Kungliga Patent- og registreringsverket i 1949.

tungvint med å sette opp forskalinger når noe skulle støpes og konstruerte en enkel lem som var bundet sammen med rundjern som ble tredd gjennom lemmen og så låst fast. Han laget naturligvis også den maskinen som skulle gjøre arbeidet. For denne oppfinnelsen fikk han i 1949 patent fra Kungliga Patent- og registreringsverket i Stockholm.

Så kom bakerimaskinene

Kneippbrødfabrikken var en av de store bedriftene i Smedgata. Her var ledelsen opptatt av å effektivisere driften og Andreas Nordbø ble kontaktet. Resultatet av dette samarbeidet ble flere maskiner. I 1959 får Nordbø patent nr.2, denne gangen for «Maskin til behandling av boller som skal stekes til kavringer». Her ble bollene transportert mot en bevegelig kniv som skar dem i to. Deretter ble den øvre halvdelen løftet av med pigger og så gikk de to halvdelene til steking. Noen husker fortsatt merket etter piggene på den ferdige kavringen. I 1972 tar Nordbø ut patent nr.3. Nå handler det om - en fremgangsmåte ved automatisk anbringelse av brødemner på et bevegelig underlag der brødemnene gjennomgår heving og bringens videre for steking. Videre angår oppfinnelsen et apparat for utførelse av nevnte fremgangsmåte. Nordbø konstruerer seinere også en maskin for pakking av brød.

Alt foregikk i det lille verkstedet.

Andreas Nordbø var uten teoretisk skolering, men var likevel i stand til å lage så nøyaktige tegninger og foreta så grundige beregninger at patentmyndighetene tildelte han 3 patenter. Det var ikke så mange av de mindre verkstedene som kunne vise til noe tilsvarende. Men han nøyde seg ikke med å konstruere. Han produserer også disse maskinene. Det var ikke mange ansatte i bedriften, men folk som arbeidet der kan fortelle at Nordbø behersket alle trinn i produksjonsprosessen, også det elektriske arbeidet.

Kavringskjæremaskinen i arbeid. Fotograf Leif Ørnelund. Eier: Andreas Norbø.

Hvor mange maskiner Andreas Nordbø leverte til bakeriene, er ikke kjent, men vi vet at han i tillegg til Kneippbrødfabrikken også solgte utstyr til NKL sin bakerikjede «Goman» som hadde filialer flere steder. I en annonse i et svensk tidsskrift fra 1962 blir det referert til 6 svenske bakerier som bruker «Kavringskjæremaskinen.» Nordbø skriver ellers i en annonse at firmaets «Brødpakkingsanlegg» sørger for at brødene kommer ferdig pakket «uberørt av menneskehender».

Andreas Nordbø døde 3. januar 1985. Hans sønn Odd Arne Nordbø hadde da overtatt lokalene i Sexes gate. Han arbeidet først og fremst med pumper og fyrkjeler og flyttet etter hvert virksomheten til Østre Aker vei, Andreas Nordbø og Nordbø Mek.

Verkstedet er naturligvis presentert i vår bok «Bedrifter som var med og bygde Oslo. Et streif i arbeids- og næringslivet på Oslos østkant gjennom 250 år». Historien har vi fått tilgang til fordi Norbø har barnebarn som er med i Enerhaugen, Grønland og Tøyen historielag. Vi kommer sikkert tilbake med mer stoff om Andreas Nordbø og hans virksomhet i andre sammenhenger.

Terjes tips

Beate Muri: Wilses Kristiania. Arbeidsliv 1900-1925.

For oss bok-elskere er alltid Mammut-boksalget en årlig begivenhet og fristelse. Fant en bok denne gang som med sin Mammut-pris var innafor budsjettet. Har holdt øye med boka i lengre tid. Boken er Beate Muris «Wilses Kristiania – arbeidsliv 1900-1925». Boken inneholder fotografen Anders Beer Wilses alltid innholdsrike og gode dokumentasjoner av Kristiania for over 100 år siden. Mer om Wilse i egen ramme.

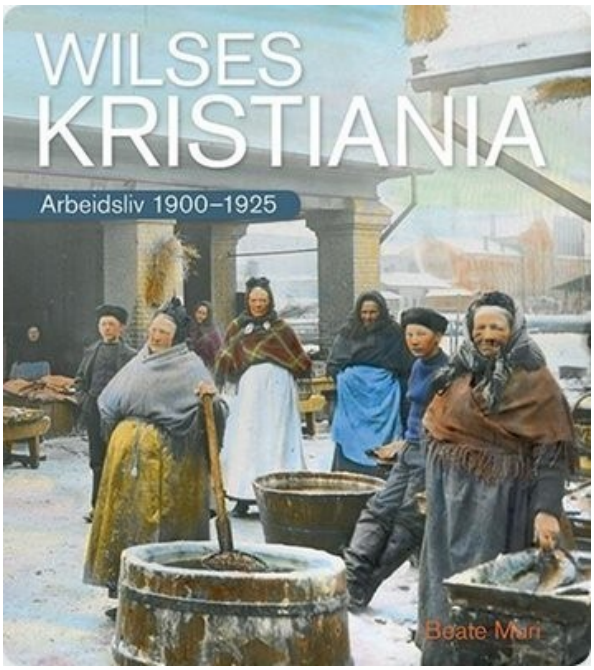

Denne boken dekker hele Oslo-området, og med Beate Muri sine kloke kommentarer til bildene blir boken enda mer verdifull – selv om bildene også taler for seg. Jeg klipper fra Beate Muris forord til boken:

«Hvor mange av oss har ikke lagt merke til at noe nytt har dukka opp i bybildet, men uten å komme på hva som var der før? Hvor ofte har vi ikke betrakta en gammel bygning og fundert på hva som foregikk der opprinnelig? Fotografen Anders Beer Wilse var forutseende nok til å skjønne hvilke miljøer det var var verdt å dokumentere for ettertida. Gjennom bildene sine forteller han historien om det tapte Kristiania.

Wilse tok mange tusen bilder. Å velge mellom dem har vært en vanskelig oppgave. Fellesnevneren for bildene vi har valgt å presentere i denne boka, er arbeidsliv. Arbeidsplasser. Arbeidsprosesser. Arbeidsfolk.

Noen av bildene er valgt først og fremst fordi de er så ubeskrivelige fine, andre fordi motivet forteller noe morsomt, kuriøst eller gir oss innblikk i en forgangen tid og kultur. Atter andre for å få anledning til å fortelle en historie. Noen ganger tok Wilse bilder på bestilling, andre ganger på eget initiativ. Og selv om fotografering den gang var en dyr og omstendelig affære man ikke visste utfallet av før glassplatene var framkalt, tok dokumentaristen Wilse seg ofte råd til å ta mange bilder. Og det hendte han vendte tilbake for å ta bilder med flere års mellomrom. I denne boka har vi samla flere bilder fra samme miljø for å gi deg anledning til å fordype deg i detaljene.

Med noen få unntak vi ikke klarte å motstå, er alle bildene tatt mellom 1900 og 1925 og de aller fleste tilhører Oslo Museum».

Vårt historielag Enerhaugen, Grønland og Tøyen ønsker flere medlemmer!

I øyeblikket er vi over 289 medlemmer og voksende. Til flere medlemmer vi får—jo fler informasjoner og kunnskap spres til våre omgivelser!

Medlemmer; ta tak og rekrutter medlemmer hos familie, naboer, kollegaer, venner og uvenner!

ENERHAUGEN, GRØNLAND & TØYEN HISTORIELAG

Fotografen Anders Beer Wilse

Wilse vokste opp i Kragerø som eldste sønn og andre barn av fem søsken. Tretten år gammel dro han til sjøs. Han kom så tilbake til Norge igjen, og begynte 17 år gammel på Horten tekniske skole på Karljohansvern i Horten, og tok eksamen i 1882.

På grunn av de økonomiske nedgangstidene var det vanskelig for ham å få arbeid som nyutdannet ingeniør, og i 1884 emigrerte han til USA. Som så mange andre nordmenn slo han seg ned i Midtvesten, først i Sør-Dakota. Han hadde først en rekke strøjobber, men fikk etter en stund en fast stilling som ingeniør og arbeidet med prosjektering av jernbanen vestover.

Sommeren 1886 kjøpte han sitt første kamera der. Fotograferingen var først en hobby ved siden av arbeidet som jernbaneingeniør og som karttegner fra 1897 for den amerikanske stats geografiske oppmåling i Seattle. Da han i denne stillingen skulle kartlegge de øde fjellområdene i Montana og Idaho, opplevde han fotografiets betydning i en profesjonell sammenheng.

Anders Beer Wilse ca. 1890

Foto: Boyd and Braas, Seattle . Fri bruk.

Wilse ble gift med den norske Helen Marie Hutchinson i 1892 i USA og de fikk tre barn sammen. Selv om fotovirksomheten i Seattle gikk godt, ønsket de å flytte hjem, og i 1900 flyttet han sammen med familien tilbake til Norge og Kristiania De bosatte seg snart i Balders gate 15 hvor de ble boende fram til 1930.

Allerede i april 1901 etablerte han en fotoforretning i Nedre Slottsgate 13. Senere flyttet forretningen til Prinsens gate 25, og i 1920 til den da nybygde Handelsbygningen i Drammensveien 20, nå Henrik Ibsens gate 60. Etter at forretningen var etablert, begynte han å reise rundt i Norge og ble en av de mest produktive landskaps- og kulturminnefotografene i landet i første halvdel av 1900-tallet Han var også en periode korrespondent for Aftenposten på Svalbard, noe som ga ham muligheten til å utforske ishavsøyene på egenhånd. For sitt virke med å dokumentere Norge gjennom fotografier fikk han i 1925 Kongens fortjenstmedalje i gull.

Wilse i sitt portrettatelier på Drammensveien. Bildet antas å være fra 1930-tallet. Av Anders Beer Wilse/ Norsk Folkemuseum. Lisens: Public domain.

Wilse tok bilder over hele landet, og var en vesentlig fornyer av det fotografiske bildespråket i Norge. Han var særlig god i sin skildring av mennesker i sitt hverdagsliv og kan framstille eksempelvis barn i lek, folk i arbeid, byungdom på ski, torgkoner, portretter og naturstemninger.

I Wilses bilder av mennesker er disse ofte i grupper, delvis vendt mot fotografen, delvis opptatt med sitt. Bildene er detaljrike og framstiller en tidskoloritt og gir betrakteren en fornemmelse av tilstedeværelse. Det er klare likhetstrekk i vinterbildene fra Akerselva med Frits Thaulows malerier med samme motiver. Bildene etter ham er verdifull dokumentasjon av norsk arbeidsliv, folkekultur, mennesker og natur gjennom første halvdel av 1900-tallet. Bildene har blitt stående som sterke nasjonale ikoner over et framvoksende uavhengig og moderne Norge. Han ble særlig kjent i Norden, men også i USA, hvor han bodde i 16 år. Wilse hadde sterke skildringer av landskapet rundt i Norge, med alle skiftningene i vær og natur. Han dokumenterte blant annet fruktblomstringen i Hardanger, lofotfisket eller snøstormene langs Bergensbanen med innesnødde tog. Med kolorerte lysbilder av norsk natur reiste Wilse rundt og holdt foredrag, noe som på kort tid gjorde ham berømt.

Han var også en ettertraktet portrettfotograf og tok tidlig portretter av den tids kjente mennesker, og fra rundt 1905 bygde han opp en bildekatalog med Norges fremste personligheter.

Kilder: Beate Muri:Wilses Kristiania, lokalhistoriewiki.

Referat fra medlemsmøte 24/2 2026- «Røde Strand»

Referat fra års- og medlemsmøte 24/2 2026 – «Røde Strand – Johan Strand Johansens dramatiske liv»

Vi startet kvelden med årsmøte. Årsmelding for 2025 og rapport fra møtet finner du på hjemmesiden vår under OM OSS/ÅRSMØTE.

Medlemsmøte var godt besøkt med ca. 70 personer. Det ble en interessant kveld med panelsamtale ledet av Ida Nygaard (datter av Ivar Nygaard). Et møte mellom et tidsvitne på 92 år, Ivar Nygaard som var barn og stesønn, en forfatter, Alf Skjeseth, som hadde fordypet seg i Strand Johansens skjebne og historikeren Jonas Bals som satte fortellingen i tidsperspektiv, samlet trådene og formidlet refleksjoner. Både Ivar og Ida er medlemmer i historielaget.

Fra venstre Ida Nygaard, Jonas Bals, Alf Skjeseth og Ivar Nygaard. Foto: Arne Danielsen.

Johan Strand Johansen ble tidlig aktiv kommunist. Han var journalist og oppholdt seg en periode i Russland hvor han også giftet seg med en jødisk-ukrainsk kvinne. Han deltok både i Menstadslaget og i Fjellseter-affæren og ble flere ganger kastet i fengsel. Han og hans kone ble arrestert av tyskerne i 1941. Strand Johansen ble sendt til Sachsenhausen hvor han kom i kontakt med den norske gruppen som var internert der, bl.a. Einar Gerhardsen. I samlingsregjeringen etter krigen var han en av to representanter fra NKP. På midten av 1950-tallet fikk Strand Johansen et mentalt sammenbrudd og ble sendt til Moskva på et kuropphold, trolig som følge av tøffe krigsopplevelser, ektefellens død og stridighetene i partiet. Han forble i Moskva og han forble tro til det russiske regimet inntil sin død der i 1970.

Ivar Nygaard kom til å kjenne Strand Johansen etter en tragisk hendelse. Ivars far, Tormod Nygaard, var tilknyttet både NKP og Milorg D -13 som aktiv motstandsmann under krigen inntil han ble tatt i 1943. i oktober 1944 ble han henrettet på Trandumskogen. Ivars mor giftet seg senere igjen med Johan Strand Johansen. Ivar har bare gode minner om sin stefar.

Vi anbefaler boken på det varmeste.
https://nygaardforlag.no/

Oslo, 3. mars 2026/Karin Arnesen

Referat fra medlemsmøte 17/3 2026 «Werna Gerhardsen»,

Godt besøkt møte med ca. 70 deltakere. Info, boksalg og ikke minst godt loddsalg til et fint bilde.

Flott foredragsholder, Sigrun Slapgard, prisbelønnet forfatter, journalist og utenriksreporter bl.a. i Urix. Har skrevet biografien om Werna Gerhardsen. Førstedame og statsminister frue, men med en enkel bakgrunn. Døde i 1970, bare 58 år gammel. Hun arbeidet aktiv for særlig barn og ungdom liksom hennes omfattende og risikofylte arbeide for motstandsbevegelsen under krigen. Hun

arbeidet også iherdig for at husmor rollen skulle ansees som et arbeide og fag. Slapgard karakteriserte Werna som «skarp i kantene», nøye, utrettelig og uredd, nesten til det fryktløse. Hun brøt barrierer og lot seg heller ikke begrense av den tidens mannsdominerte politiske virksomhet.

Mars 2026, Karin Arnesen

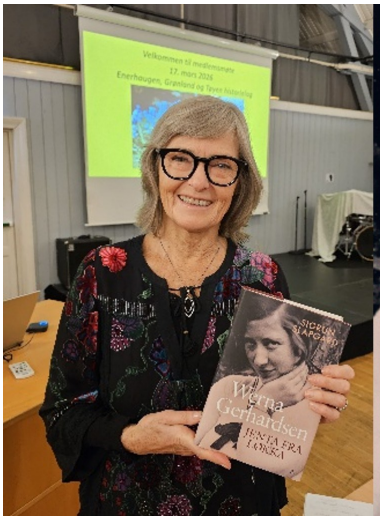

Bli kjent med vårt varamedlem til EGTs styre—Cathrine Constanse Gjelsnes

Cathrine Constanse Gjelsnes er født I 1969, av mor som er vokst opp i Friis gate. Bodde i Danmark 1971-1974 gikk på Høyenhall skole i 9 år. Gikk Forsøksgymnaset 85-90, der jeg hadde Oslohistorie med legendariske Hermann Ruge og Erik Melvold siden da har jeg vært en Oslolos :-) Flyttet til Urtegata 12 i 88, til en UNGBO-leilighet i en nedrivningsgård. Da var det for de meste pensjonister, punkere og pakistanere som satte sitt preg på nabolaget. Jeg har bodd i Heimdalsgata 36, også kalt Nr. 13 siden 1997 hvor jeg er ut og inn av styret. Jeg jobber som billedkunstner og har hatt en rekke utstillinger i inn og utland og har drevet galleri på Grünerløkka i 30 år. (Galleri 69 og G.U.N.) Jeg er veldig glad i historie, folk, gamle gjenstander, håndtverk, planter, og dyr snurrepipperier, og nå bekymrer jeg meg for at nabolaget skal bli så gentrifisert at vi mister identitet.

Foto: Petter Maus. Oslo Museum.

ENERHAUGEN, GRØNLAND OG TØYEN HISTORIELAG

Postadresse: Grønland 28, 0188 Oslo

E-post: egt.historielag@gmail.com

Org.nr,: 924 634 766

Bankkonto: 1813 31 32690

Vipps: 611188

Nettside: https://egt-historielag.no/
Facebook: https://www.facebook.com/EGTHistorie

Referat fra avduking av Blått skilt på Enerhaugen og medlemsmøte i Tøyenkirken 14/4

Det ble litt av et festopplegg med hornmusikk, avduking og møte etterpå med kaffe og kaker. Det hele startet i Smedgata 34 hvor vi med hjelp fra Enerhaugen Borettslag hadde fått lagt til rette for gjennomføring av seremonien. Oslo Byes Vel hadde montert skiltet på veggen ved siden av inngangspartiet til nr. 34 og det er omtrent akkurat der hvor «Enerhaugens Samfund» sto ferdig bygget for 175 år siden i år. Plutselig hørte vi hornmusikk fra Sørli plass og der kom Kampen Janitsjarorkester marsjerende, i sterk vind, nedover Smedgata så det ljomet. Etter hvert hadde det også samlet seg en anselig flokk på rundt 100 mennesker og folk hang ut av vinduene i gårdene rundt. Det ble ønske velkommen og generalsekretær i Oslo Byes Vel, Ole Rikard Høisæther, åpnet med å fortelle om sin organisasjon. Han ga ordet til Arne J. Eriksen som både er medlem i historielaget, styreleder i stiftelsen Oslo lille Indremisjon og initiativtaker til det blå skiltet, før skiltet ble avduket av generalsekretær i Kirkens Bymisjon, Adelheid Firing Hvambsal. Det ble fanfarer og mer musikk fra orkesteret før de svingte videre ned Smedgata, Enerhauggata til Sørligata og masjerte opp Tøyengata til Tøyenkirken med en hale av folk etter seg. (Se side 1).

Og så ble et Blått skilt avduket midt i vindkastene av generalsekretær i Kirkens bymisjon, Adelheid Firing Hvambsal. Foto: Rita Lock Nielsen.

Her ventet det kaffe/te, wienerbrød og boller – et bidrag fra Harald Fadum, etterkommer etter eierne av Kneipbrødfabrikken som en gang holdt til på hjørnet av Smedgata og Jens Bjelkes gate der hvor Helsehuset ligger i dag. Godsakene ble inntatt i det som er forsamlingssal og kafeteria i 1. et. og etter hvert var vi over 100 personer her også.

Nestleder i Oslo lille Indremisjon, David Gjerp, overtok regien og det ble et interessant foredrag av Per Frogner, tidligere informasjonssjef i Kirkens Bymisjon. Så ble det fellessang med tekst fra 1865 av «Blott en dag» av Lina Sandell/ Oscar Ahnfeldt, begge med bånd til Enerhaugens Samfund. Teksten ble vist på skjerm og nesten alle sang med.

Forsamlingssalen og kafeteriaen i Tøyenkirken. Foto: Arne Danielsen.

Deretter en interessant samtale mellom David Gjerp og Adelheid Firing Hvambsal hvor vi fikk bedre innsikt i Kirkens Bymisjons vidtrekkende arbeide. Til slutt akkompagnerte Arne J. Eriksen den 89 år gamle Fridtjov Sørensen som sang «Majas vise» så tårene sto i øyekroken på de fleste.

Generalsekretær i Kirkens Bymisjon Adelheid, Firing Hvambsal og nestleder i Oslo lille Indremisjon David Gjerp. Foto: Rita Lock Nielsen.

Til slutt ble det mulig for alle som ønsket å besøke kirkerommet som ligger i 2. etasje.

En stor takk til stiftelsen Oslo lille Indremisjon. Uten dem hadde det ikke vært mulig å gjennomføre dette store arrangementet.

Talene fra Arne J. Eriksen og Per Frogner, samt flere bilder, finner du på vår hjemmeside: https://egt-historielag.no/informasjon/nyheter/vis/?T=Referat%20arrangementer%2014%2F4%202026%20&ID=60485&af=1& , og vår Facebook side. https://egt-historielag.no.

Oslo, 19/4 2026 Karin Arnesen